

Öppna för

Lär eleverna att reflektera över sitt eget tänkande och lärande för att utvecklas, uppmanar forskaren och skolpsykologen

PETRI PARTANEN.

re flektion

Av Staffan Eng
Foto Robert Henriksson

TT HJÄLPA BARN i behov av stöd är för skolpsykologen Petri Partanen djupt meningsfullt på ett personligt plan. Men det har också gjort honom nyfiken på vilka underliggande förmågor som är viktiga för barnens lärande.

I våras disputerade han med en avhandling i psykologi, som försöker besvara den frågan för att kunna utveckla stödarbetet i skolan. Särskilt har han intresserat sig för metakognition, det vill säga förmågan att reflektera över det egna tänkandet.

Det är en förmåga som på senare tid har uppmärksammas av både Skolverket och Vetenskapsrådet som en viktig förutsättning för lärande, men Petri Partanens intresse går betydligt längre tillbaka.

– Under de första sex åren i skolan gick jag i en hemspråksklass i Köping, där vi läste både på finska och svenska. Det har fått mig att fundera mycket över vilken roll språket spelar för inläringen. Jag minns en period när jag tänkte: ”Vilket språk tänker jag på egentligen?”

Det är just den sortens frågor som eleverna ställs inför i så kallad metakognitiv strategitruning, där de tillsammans med en specialpedagog får reflektera i grupp över sina egna

inlärningsstrategier. I avhandlingen har Petri Partanen visat att en sådan träning förbättrar effekterna av den arbetsminnesträning som ofta används som stödinsats i skolorna.

Han har också sett att metakognition och planeringsförmåga är nära förbundna med barnens studieresultat i matematik. De enkla mått på arbetsminnet som används i elevhälsoarbetet visade sig däremot vara dåliga på att identifiera elever med matematiksvårigheter.

– Rent konkret innebär det att läraren i klassrummet behöver spana mer efter elevernas planeringsförmåga och förmåga att reflektera kring sina egna inlärningsstrategier. Och att vi inte bör dra för stora växlar på arbetsminnet hos de barn som vi utreder.

Petri Partanen menar att metakognitiv träning är gynnsam för alla barn och kan användas förebyggande i den vanliga undervisningen: Det är en vinn-vinn-situation för alla elever. Fast egentligen tror han att många lärare och specialpedagoger redan har ett metakognitivt förhållningssätt.

5xPartanen:

- ✘ **Född:** 1969 i Köping.
- ✘ **Familj:** Fru Bodil och tre barn.
- ✘ **Karriär:** Psykologexamen i Umeå 1995. Arbetade därefter på Elevhälsan i Östersunds kommun i över 20 år. Disputerade i våras med avhandlingen *Assessment and remediation for children with special educational needs* på Mittuniversitetet. Driver utbildningsverksamheten Skolutvecklarna. Till hösten gästforskare på Kingston university i London.
- ✘ **Böcker:** *Från Vygotskij till lärande samtal* (Bonnier utbildning 2007) och *Att utveckla elevhälsa* (Skolutvecklarna Sverige 2012).
- ✘ **Favoritämne i skolan:** Först språk, sedan också matematik.

– Det handlar ju om ett slags coaching av eleverna. Det jag vill peka på är att den måste få en vetenskaplig förankring. Vi behöver jobba mer med definitionen av metakognition och utveckla vardagsnära verktyg som pedagogerna kan använda på ett systematiskt sätt.

PETRI PARTANEN blev fascinerad av de underliggande förmågorna i lärandet redan på psykologutbildningen i Umeå, när han läste om den ryske pedagogen Lev Vygotskij, som var tidigt ute med att betrakta kognitiva förmågor som utvecklingsbara. Senare, när han började jobba som skolpsykolog på Elevhälsan i Östersund, upptäckte han att läroplanen bygger på Vygotskij och att väldigt mycket av dennes tänkande kan tillämpas på skolan.

År 2007 sammanfattade han sina tankar i boken *Från Vygotskij till lärande samtal*, som gjorde honom till en flitigt anlitad föredragshållare och bidrog till att han startade utbildningsverksamheten Skolutvecklarna. Men även om han kom till en skola för att prata om pedagogik, så kom diskussionerna nästan alltid att också handla om organisationsfrågor.

– Då insåg jag att skolutveckling inte bara är att jobba med samtalsmetodik i klassrummet, utan också att bygga arbetsformer som stöttar ett visst sätt att se på lärande.

I avhandlingen handlar en av studierna om elevhälsoarbetets organisation i olika länder. Där fann Petri Partanen att utredningarna av barn i behov av stöd i vissa lägen pekade ut barnets brister, snarare än att hjälpa lärare och föräldrar att förstå dess behov.

– I en del utredningar stannar slutsatserna vid en beskriv-

”Läraren behöver spana mer efter elevernas planeringsförmåga”

ning av vad som inte fungerar. Jag upplever att vi måste ha mycket mer forskning kring hur man omsätter utredningar i interventioner.

Han menar att ett sådant bristorienterat synsätt kan påverka barns självbild negativt, så att de slutar att utmana sig själva. I stället tycker han att vi borde ta vara på de så kallade gyllene ögonblicken, då eleven uppvisar en högre förmåga än förväntat.

– För mig är de gyllene ögonblicken kopplade till Vygotskijs idé om den proximala utvecklingszonen, alltså att vi har förmågor som vi ännu inte riktigt har utvecklat, men som vi är på väg att utveckla. Ibland glimtar de förmågorna fram. Då måste man fånga dem och göra eleven medveten om dem, så att de kan förstärkas och byggas ut.

FÖR FYRA ÅR SEDAN skrev Petri Partanen också boken *Att utveckla elevhälsa*, som till stor del bygger på egna erfarenheter. Det gäller inte minst det som han kallar för ”remissfällan”, som innebär att elever skickas runt i systemet i hopp om att någon annan ska lösa problemet.

– När jag började jobba i elevvårdsteam fanns det påtagliga förväntningar om att min insats skulle lösa knutarna. Men efter ett tag blev jag varse att vi inte kommer någonvar om inte lärare, arbetslag och elevhälsopersonal jobbar tillsammans. Var och en måste bidra med sin del.

Psykologen Petri Partanen har alltid varit fascinerad av de underliggande förmågorna i lärandet.

Han brukar dela upp elevhälsoarbetet i dess hårdvara, som utgörs av rutiner, mötesstrukturer och dokumentation, och dess mjukvara, som handlar om relationer och arbetsklimat. Båda bitarna behövs för att skapa en fungerande organisation.

Hans bästa tips för att utveckla det arbetet är att skapa samsyn kring det egna uppdraget, öka kontaktytan mellan lärare och elevhälsopersonal, göra regelbundna utvärderingar och skapa ett årshjul där man planerar in de processer som pågår under läsåret. Men han efterlyser också mer förebyggande arbete.

– Börja med att i slutet av läsåret analysera vilka åtgärder ni

har jobbat med. Fundera sedan på om det finns vissa frågor som återkommer så ofta att ni måste jobba för att förebygga dem. Det kan låta väldigt enkelt, men så gör man inte på varje skola.

I dag delar Petri Partanen sin tid mellan Mittuniversitetet och Skolutvecklarna, och till hösten kommer han att börja gästforsa om metakognition på Kingston university i London. Men han är fortfarande knuten till Elevhälsan i Östersund. Så tänker han fortsätta.

– Jag vill så långt som möjligt delta i skolans arbete och utveckling. Skolforskningen måste vara tvärvetenskaplig, men också praktisknära. Det känns jätteviktigt att inte tappa det vardagliga perspektivet. ●